

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2026-1\(45\)-267-280](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2026-1(45)-267-280)

УДК 336.77 (477)

JEL Classification: G15; G21

Юлія Михайлівна Коваленко

доктор економічних наук., професор,

завідувач кафедри фінансових технологій та бізнесу

Державний університет «Київський авіаційний інститут» (Київ, Україна)

E-mail: kovalenko.iuliia@npp.kai.edu.ua **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-5678-3185>

Олександр Юрійович Подмарьов

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансових технологій та бізнесу

Державний університет «Київський авіаційний інститут» (Київ, Україна)

E-mail: oleksandr.podmarov@npp.kai.edu.ua **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-2130-0622>

КРЕДИТНА ЕКСПАНСІЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджено особливості формування та реалізації кредитної експансії в банківській системі України в умовах воєнного стану. Обґрунтовано, що за період повномасштабної війни кредитна експансія набула змішаного характеру, поєднуючи ринкові механізми з інструментами державної та квазіфіскальної підтримки, що істотно вплинуло на структуру та динаміку кредитної активності банківського сектору. Наголошено на асинхронності між темпами зростання кредитного портфеля та динамікою валового внутрішнього продукту, що створює передумови для формування потенційних фінансових дисбалансів. Доведено, що кредитна експансія в умовах воєнного стану відіграє важливу стабілізаційну роль у підтримці функціонування реального сектору економіки, водночас її структура зазнала суттєвих трансформацій. Запропоновано методичний підхід до діагностики рівня кредитної експансії та оцінювання її стійкості з урахуванням макроекономічних і фінансових ризиків.

Ключові слова: кредитна експансія; іноземний капітал; банківська система; воєнний стан; фінансова стабільність; державна політика; монетарна політика; процентні ставки; інфляція; соціально-економічний розвиток; валовий внутрішній продукт.

Рис.: 3. Табл.: 3. Бібл.: 19.

Постановка проблеми. Інтеграція України у глобальні економічні та фінансові процеси об'єктивно зумовлює трансмісію як позитивних, так і дестабілізаційних імпульсів світового господарського середовища у вітчизняну економічну систему. Таке залучення не є нейтральним за своїми наслідками й безпосередньо відбивається на функціонуванні фінансово-банківського сектору, формуючи нові виклики для його стійкості та адаптивності.

Особливої уваги в цьому контексті набуває роль іноземного банківського капіталу, вплив якого проявляється передусім у площині макрофінансової стабільності національної банківської системи, тоді як ефекти зростання операційної ефективності мають вторинний або обмежений характер. Посилення присутності іноземних банківських груп змінює конфігурацію ринку, трансформує конкурентне середовище та впливає на поведінкові моделі учасників фінансового посередництва.

Упродовж останніх років проблема проникнення іноземного капіталу до банківського сектору України перебуває у центрі наукових дискусій, що ведуться в межах різних вітчизняних економічних шкіл. Значна кількість досліджень присвячена аналізу структурних і функціональних наслідків діяльності банків з іноземною участю, зокрема впливу на вартість кредитних і депозитних ресурсів, конкурентне витіснення банків з національним капіталом з окремих сегментів ринку, трансграничний рух капіталу та фіскальні наслідки для державного бюджету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі проблему кредитної експансії розглядали як зарубіжні, так і українські вчені. Зокрема, Й. Шумпетер [17] пов'язував кредитну експансію з процесами інноваційного розвитку та економічного зростання, тоді як представники австрійської школи - Л. фон Мізес [5] і Ф. фон Гаяк [1] -

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

акцентували увагу на її дестабілізаційному впливі та ролі у формуванні фінансових криз. У межах кейнсіанського підходу Дж. М. Кейнс [4] розглядав кредитну експансію як інструмент стимулювання сукупного попиту в періоди економічних спадів, а М. Фрідман [15] аналізував її через взаємозв'язок із грошовою масою та інфляційними процесами. Сучасні дослідження, зокрема праці К. Боріо[18], М. Шуларіка [19] та А. Тейлора [19], зосереджені на аналізі кредитних циклів і доводять, що надмірна кредитна експансія є одним із ключових чинників фінансової нестабільності. В українській економічній науці цю проблематику досліджували Н. Шелудько[16], О. Дзюблюк[2,3], В. Міщенко [6] і С. Науменкова [13], які розглядали кредитну експансію в контексті розвитку банківської системи, монетарної політики та забезпечення фінансової стабільності держави.

Водночас наявний науковий доробок, попри його теоретичну й прикладну цінність, не формує цілісного та однозначного уявлення про характер і масштаби кредитної експансії, пов'язаної з діяльністю банків з іноземним капіталом, а також про її довгострокові макроекономічні наслідки. Це зумовлює потребу в подальших системних дослідженнях, спрямованих на виявлення механізмів впливу іноземного банківського капіталу на фінансову стійкість та економічний розвиток країни.

У сучасних умовах повномасштабних безпекових викликів значення дослідження впливу іноземного банківського капіталу на національну банківську систему істотно зростає. Воєнний стан трансформує економічне середовище, загострюючи структурні дисбаланси фінансового ринку, підвищуючи рівень ризиків та обмежуючи інструментарій класичного банківського регулювання. За таких обставин банки з іноземною участю одночасно виступають як потенційні стабілізатори фінансової системи, так і носії додаткових системних загроз, пов'язаних із трансмісією зовнішніх шоків.

Актуальність даного дослідження визначається необхідністю переосмислення ролі іноземного банківського капіталу в умовах воєнної економіки, коли пріоритетами стають не лише показники прибутковості чи ринкової частки, а насамперед здатність банківської системи забезпечувати безперервність кредитування реального сектору, фінансування оборонних і критично важливих галузей, а також підтримку платоспроможності суб'єктів господарювання та населення. Тож **метою статті** є визначення впливу кредитної експансії та на функціонування реального сектору економіки, її стабілізаційна роль в умовах воєнного стану.

Особливої ваги набуває аналіз кредитної політики банків з іноземним капіталом у період підвищеної невизначеності, оскільки їхні стратегічні рішення значною мірою залежать від материнських структур, глобальних регуляторних вимог та ризик-апетитів міжнародних фінансових груп. Це створює специфічну конфігурацію взаємодії між національними інтересами фінансової безпеки та транснаціональною логікою управління капіталом, що потребує глибокого наукового осмислення [2; 6].

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для формування адаптивної моделі державної політики у сфері банківського регулювання та нагляду в умовах воєнного стану. Зокрема, отримані висновки можуть бути покладені в основу удосконалення підходів до макропруденційного регулювання, розроблення механізмів стимулювання довгострокового кредитування економіки та мінімізації ризиків надмірної кредитної експансії або, навпаки, кредитного згортання.

Таким чином, дослідження впливу іноземного банківського капіталу в сучасних умовах має не лише теоретичне, а і стратегічне значення, оскільки дозволяє визначити перспективи трансформації банківської системи України у післявоєнний період, забезпечивши її стійкість, конкурентоспроможність та здатність виконувати роль ключового фінансового посередника у процесі відновлення національної економіки.

Фінансова експансія іноземного капіталу є структурною характеристикою розвитку світової фінансової системи, що сформувалася в другій половині ХХ століття та набула інституційної завершеності наприкінці 1990-х – на початку 2000-х років. У сучасних умовах глобалізації та фінансової інтеграції ключовими формами її прояву виступають функціонування наднаціональних фінансових інституцій, зростання трансграничного руху капіталу, а також активна присутність іноземних банківських груп на національних фінансових ринках із відповідним впливом на архітектоніку фінансових систем окремих країн [18; 19].

Досвід України переконливо свідчить, що надмірна кредитна експансія, не підкріплена реальними темпами економічного зростання, є одним із ключових чинників дестабілізації банківської системи. У докризові періоди швидкого фінансового розширення темпи зростання банківського кредитування суттєво випереджали динаміку валового внутрішнього продукту, формуючи структурні дисбаланси між фінансовим та реальним секторами економіки. Подібна асиметрія створює ілюзію економічного зростання, яка, однак, не має достатнього виробничого підґрунтя.

У сучасному вимірі ця проблема зберігає свою актуальність, хоча проявляється в інших формах. За останні роки, з урахуванням макроекономічної нестабільності, пандемічних шоків та повномасштабної війни, темпи зростання кредитування в Україні характеризуються високою волатильністю: періоди різкого скорочення змінюються фазами відновлення, що значною мірою залежать від зовнішнього фінансування, програм міжнародної допомоги та рішень материнських банківських структур. При цьому зростання ВВП має значно стриманіші темпи й часто визначається не внутрішнім попитом, а екзогенними чинниками.

Вагому роль у формуванні кредитної динаміки традиційно відіграють зовнішні заповнення банківського сектору. У періоди відносної макрофінансової стабільності доступ до міжнародних ринків капіталу забезпечує банкам можливість залучення ресурсів за нижчою вартістю порівняно з внутрішнім ринком, що стимулює нарощування кредитних портфелів. Водночас у кризових умовах така модель фінансування перетворюється на джерело підвищених ризиків, оскільки залежність від зовнішнього капіталу посилює вразливість банківської системи до глобальних фінансових шоків [18].

У сучасних реаліях, особливо в умовах воєнного стану, проблема зовнішньої заборгованості та кредитної експансії набуває якісно нового змісту. З одного боку, іноземний капітал виконує стабілізаційну функцію, підтримуючи ліквідність банків та фінансування критично важливих секторів економіки. З іншого – надмірна орієнтація на зовнішні ресурси без належного розвитку внутрішньої економічної бази створює довгострокові ризики фінансової залежності та обмежує суверенність кредитної політики.

Таким чином, аналіз сучасних тенденцій кредитної експансії іноземного капіталу в банківській системі України потребує комплексного підходу, що враховує як макроекономічні пропорції, так і специфіку воєнної економіки. Це дозволяє не лише переосмислити досвід минулих криз, а і сформуванати науково обґрунтовані підходи до забезпечення фінансової стійкості та збалансованого економічного розвитку в довгостроковій перспективі.

В умовах повномасштабної війни динаміка розвитку банківської системи України характеризується істотною розбіжністю між показниками фінансового та реального секторів економіки.

За підсумками 2022 року реальний валовий внутрішній продукт скоротився орієнтовно на 29–30 %, тоді як сукупний кредитний портфель банківської системи зменшився значно повільніше – у межах 10–15 % у річному вимірі, що вже свідчить про асиметрію реакції секторів на воєнний шок [9].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

У 2023 році, на тлі часткової макроекономічної стабілізації, реальний ВВП продемонстрував відновлювальне зростання на рівні близько 5 %, тоді як обсяги кредитування корпоративного сектору та домогосподарств у номінальному вираженні зросли більш динамічно – за окремими сегментами на 15–20 %, зокрема за рахунок реалізації державних програм підтримки бізнесу, пролонгації кредитів та активізації банків з державною й іноземною участю [10].

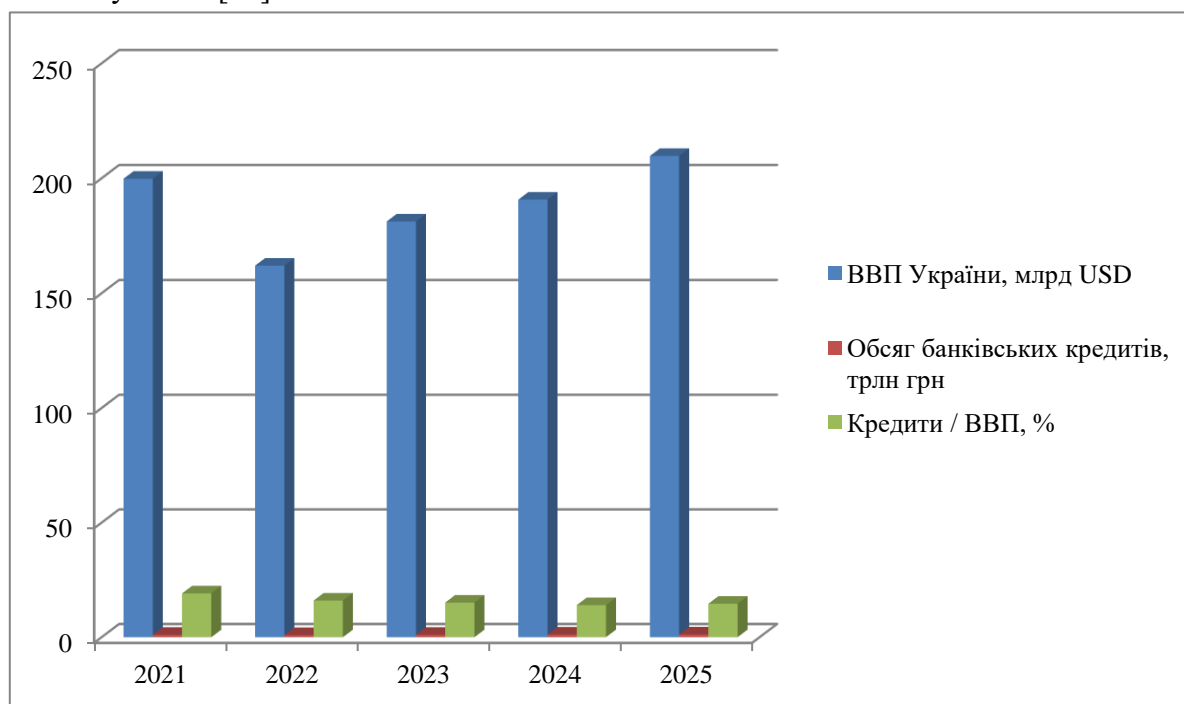

Рис. 1. ВВП та обсяги кредитування в Україні у 2021-2025 рр.

Джерело: побудовано за даними [8-12].

У 2024 році тенденція збереження випереджальних темпів зростання кредитної активності порівняно з економічним зростанням посилилася. За попередніми оцінками, приріст номінального кредитного портфеля банківської системи перевищував 20 % річних, тоді як темпи зростання ВВП залишалися помірними та оцінювалися в межах 3–5 %. У результаті коефіцієнт співвідношення приросту кредитування до приросту ВВП у воєнний період перевищував одиницю у 4–6 разів, що свідчить про формування потенційних фінансових дисбалансів [11].

Таким чином, у період воєнного стану в Україні спостерігається ситуація, коли темпи зростання кредитної активності банківської системи суттєво випереджають темпи економічного зростання, що є характерною ознакою кредитної експансії. За умов помірної приросту ВВП у 2024 році на рівні 3–5 % номінальний кредитний портфель банків зростає більш ніж на 20 % річних, унаслідок чого коефіцієнт співвідношення приросту кредитування до приросту ВВП у воєнний період перевищував одиницю у декілька разів, формуючи потенційні фінансові дисбаланси.

У цьому контексті особливого значення набуває аналіз структурних параметрів банківської системи, зокрема динаміки кількості банків, що функціонують на ринку, оскільки концентрація кредитної активності за умов скорочення числа банків може посилювати ризики асиметричного розподілу фінансових ресурсів та впливати на процентні ставки і стійкість фінансової системи загалом.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

У класичному розумінні кредитна експансія розглядається як позитивний чинник економічного зростання, за умови, що темпи приросту кредитів узгоджуються з динамікою валового внутрішнього продукту та відображають розширення виробничої активності. Водночас надмірне випередження темпів кредитування порівняно з темпами зростання номінального ВВП може свідчити про формування кредитних дисбалансів, які в середньостроковій перспективі здатні трансформуватися у зростання проблемної заборгованості та підвищення системних ризиків.

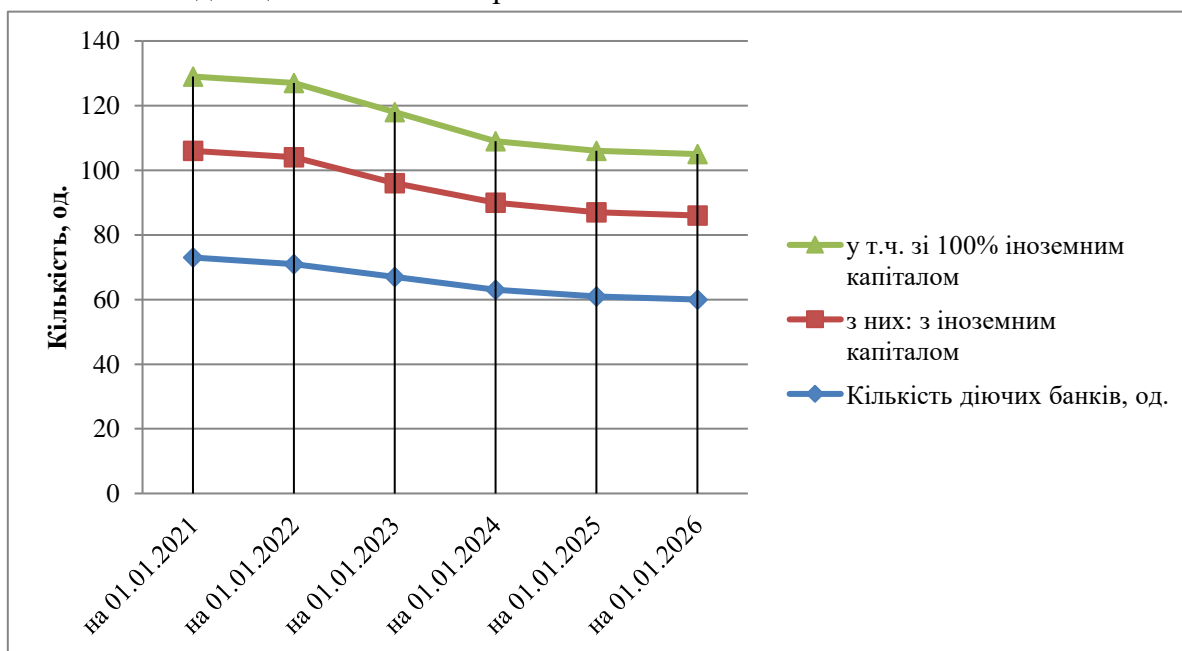

Рис. 2. Кількість банків в Україні у 2020 – 2025 рр.

Джерело: побудовано за даними [8-12].

За даними рис. 2, у 2020–2025 рр. банківська система України зазнала стійкої тенденції до скорочення кількості діючих банків - з 73 до 60 установ, що відображає процеси консолідації та підвищення регуляторних вимог в умовах воєнного стану. Водночас кількість банків з іноземним капіталом зменшилася з 33 до 26, у тому числі банків зі 100% іноземним капіталом - з 23 до 19, що свідчить про обережнішу стратегію присутності іноземних інвесторів на українському фінансовому ринку. За умов скорочення числа учасників ринку збереження високих темпів кредитної активності вказує на зростання концентрації кредитування в межах обмеженого кола банків, що посилює ризики структурних дисбалансів у період кредитної експансії [8; 9–12].

Порівняльний аналіз показує, що в умовах воєнного стану темпи приросту чистих гривневих кредитів в окремі періоди перевищували як темпи зростання номінального ВВП, так і показники відновлення реального сектору економіки. Це дозволяє припустити, що кредитна експансія частково має компенсаторний характер, спрямований на підтримку ліквідності підприємств, фінансування оборотного капіталу та адаптацію бізнесу до структурних змін, спричинених війною [3; 8–11].

Окремої уваги заслуговує структура джерел кредитної активності. Значна частка зростання кредитування забезпечувалася не внутрішніми заощадженнями, а опосередковано – за рахунок міжнародної фінансової допомоги, кредитних ліній від міжнародних фінансових організацій та докапіталізації банків з боку держави. Частка кредитів, наданих у межах програм із державною підтримкою, у загальному обсязі нових корпоративних кредитів у 2023–2024 роках сягала 30–40 %, що істотно змінює класичну ринкову логіку кредитної експансії [8; 13].

Кредитна експансія в Україні до початку повномасштабної війни формувалася переважно під впливом ринкових чинників: зростання процентів за депозитами і самої депозитної бази, відносно прогнозованих кредитних ризиків, активного міжбанківського ринку та класичних інструментів монетарної політики НБУ. Банки орієнтувалися на прибутковість, диверсифікацію кредитних портфелів та розширення довгострокового кредитування, зокрема споживчого й іпотечного [2; 16].

Під час воєнного стану відбулася якісна трансформація кредитної експансії. Вона втратила ринковий характер і набула антикризової та державно-орієнтованої форми. Основними драйверами стали рефінансування НБУ, державні програми кредитування («5–7–9%»), портфельні державні гарантії та активна участь банків з державною часткою. Це дозволило зберегти кредитну активність навіть за умов різкого зростання кредитних ризиків та падіння платоспроможного попиту.

Важливою особливістю воєнного періоду є те, що формальна стабільність депозитної бази не трансформується пропорційно в зростання кредитування. Банки утримують підвищений рівень ліквідності, а кредитні процентні ставки значною мірою залежать від наявності державних гарантій або компенсацій. Таким чином, кредитна експансія стає селективною – спрямованою на обмежене коло пріоритетних секторів економіки.

Крім того, значна частина кредитної активності під час війни реалізується не через нове кредитування, а через реструктуризацію, пролонгацію, зниження кредитних ставок, кредитні канікули, що дозволяє підтримувати позичальників і знижувати системні ризики, але водночас обмежує потенціал класичної експансії кредитного портфеля [2; 16].

У стратегічному вимірі така модель кредитної експансії має подвійну природу. З одного боку, вона виконує стабілізаційну функцію та запобігає фінансовому колапсу. З іншого – формує ризик залежності банківського сектору від державних і квазіфіскальних механізмів, що може ускладнити повернення до повноцінної ринкової моделі кредитування в післявоєнний період.

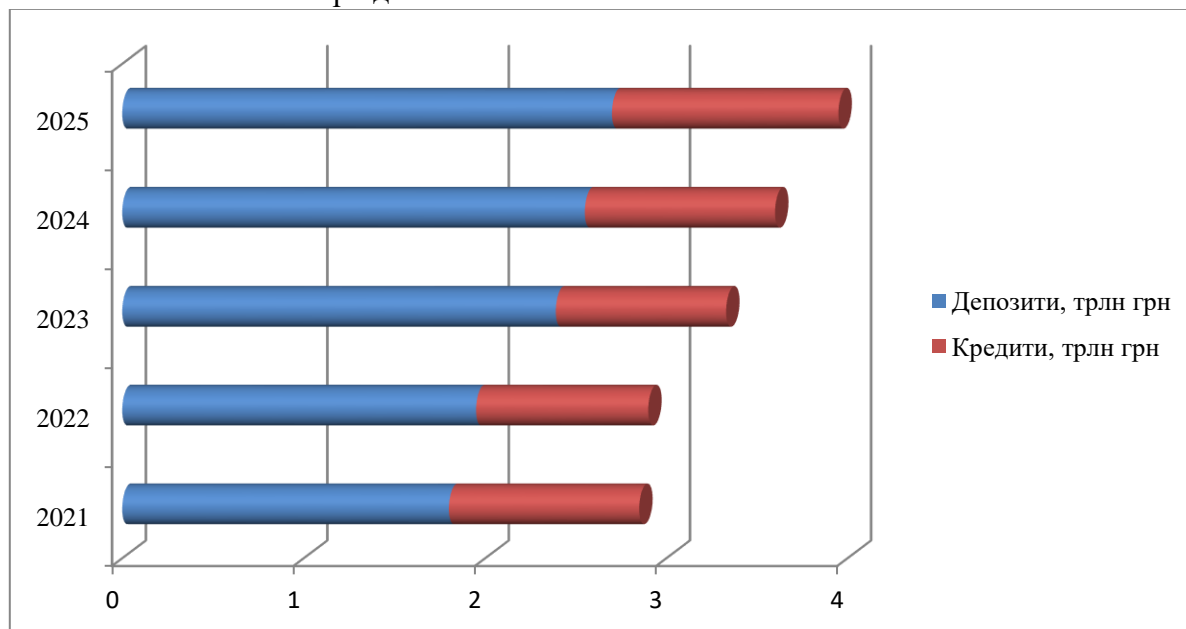

Рис. 3. Динаміка депозитів і кредитів банків України у 2021 – 2025 рр.

Джерело: побудовано за даними [8-12].

Дані НБУ свідчать, що у період воєнного стану депозитна база банків зростала значно швидше, ніж кредитний портфель. Це підтверджує зміну характеру кредитної експансії: за наявності ресурсів банки утримують підвищену ліквідність і розширюють кредитування переважно за підтримки державних програм та гарантій.

Окремої уваги потребує співвідношення темпів приросту чистих гривневих кредитів з інфляційною динамікою. В умовах підвищеної інфляції номінальне зростання кредитного портфеля може частково пояснюватися ціновими факторами, а не реальним розширенням кредитування. Водночас збереження позитивної динаміки саме чистих гривневих кредитів свідчить про поступове відновлення кредитної активності в національній валюті та зниження залежності економічних агентів від валютного фінансування.

Аналіз наглядової статистики НБУ свідчить про те, що темпи номінального приросту кредитного портфеля в Україні у період воєнного стану були суттєво високими. За даними НБУ, корпоративні гривневі кредити зросли на приблизно 22 % р/р у 2024 р., що перевищувало темпи зростання економіки та макроінфляційні очікування. У 2025 р. чисті гривневі кредити як для бізнесу, так і для населення показали ще вищі темпи приросту — понад 30 % р/р, що фіксує активну кредитну експансію в національній валюті [11].

Окремої уваги потребує співвідношення з інфляційною динамікою. В умовах підвищеної інфляції номінальне зростання кредитного портфеля може частково пояснюватися ціновими факторами, а не реальним розширенням кредитування. Водночас збереження позитивної динаміки саме чистих гривневих кредитів свідчить про поступове відновлення кредитної активності в національній валюті та зниження залежності економічних агентів від валютного фінансування.

Таблиця 1

Співвідношення динаміки інфляції та зростання чистих гривневих кредитів в Україні в умовах воєнного стану

Показник	2022	2023	2024	2025
Рівень інфляції (ІСЦ), % р/р	26,6	5,1	12	8
Темп номінального приросту кредитного портфеля, % р/р	22	33	26	32,9
Темп приросту чистих гривневих кредитів, % р/р	0	0,87	20	35,6

Джерело: складено на основі [8-12].

Таким чином, кредитна експансія в Україні у 2024–2025 роках не може бути однозначно охарактеризована як надмірна або дестабілізаційна. З одного боку, її темпи в окремі періоди випереджали зростання номінального ВВП, що потенційно створює ризики перегріву кредитного ринку. З іншого боку, в умовах воєнної економіки та обмеженого інвестиційного капіталу кредитування виступає одним із ключових каналів підтримки економічної активності та відновлення виробництва. Подальша оцінка стійкості кредитної експансії потребує аналізу якості кредитного портфеля, структури позичальників та ролі державних програм стимулювання кредитування [3; 7; 16].

З метою ідентифікації ключових чинників кредитної експансії доцільно розглянути її структуру за основними групами позичальників: бізнес і населення, малі та середні підприємства (МСБ) і великі компанії, а також за галузевим розрізом.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що зростання кредитування в умовах воєнного стану має диференційовану природу: у сегменті МСБ воно формується переважно ринковими чинниками (відновлення операційної діяльності, попит на оборотний капітал), тоді як у великих компаній та стратегічних галузях — значною мірою підтримується державними програмами, пільговими умовами та проєктами відновлення інфраструктури.

Таблиця 2

Структура кредитної експансії в Україні за основними сегментами позичальників

Сегмент кредитування	Динаміка у 2024–2025 рр.	Основні драйвери зростання	Характер кредитної експансії
Бізнес (загалом)	Висока	Відновлення ділової активності, потреба в оборотному капіталі	Комбінована (ринкова + державна підтримка)
Населення	Помірна	Споживче кредитування, іпотечні програми	Переважно програмна
МСБ	Висока	Ринковий попит, короткострокові кредити, програми «5–7–9%»	Переважно ринкова
Великі компанії	Середня	Інвестиційні та інфраструктурні проекти	Переважно програмна
Енергетика	Висока	Відновлення критичної інфраструктури, спеціальні кредитні програми	Програмна
Агропромисловий комплекс	Стабільно висока	Сезонне фінансування, експортна орієнтація, держпідтримка	Комбінована
Торгівля та послуги	Помірна	Відновлення внутрішнього попиту	Ринкова

Джерело: складено на основі [8-12].

Дані табл. 2 свідчать, що основним драйвером кредитної експансії в Україні в умовах воєнного стану виступає корпоративний сектор, насамперед малі та середні підприємства, для яких кредитування є ключовим джерелом фінансування операційної діяльності. Зростання кредитів МСБ має переважно ринкову природу та відображає поступове відновлення економічної активності. Натомість у стратегічних галузях, зокрема енергетиці та агропромисловому комплексі, кредитна експансія значною мірою зумовлена реалізацією державних програм підтримки та відновлення, що знижує кредитні ризики для банків, але водночас підвищує залежність зростання від бюджетних і квазібюджетних інструментів.

Виявлена неоднорідність структури кредитної експансії зумовлює необхідність подальшого аналізу її якості та стійкості, зокрема з позиції процентних ставок, кредитних ризиків, концентрації портфеля та потенційного впливу на фінансову стабільність банківського сектору.

Як свідчать дані таблиці 3, кредитна експансія в Україні в умовах воєнного стану супроводжується комплексом ризиків, характер яких суттєво відрізняється залежно від сегмента позичальників. Найбільш вразливим з позиції кредитного ризику залишається сегмент МСБ, що зумовлено обмеженою фінансовою стійкістю та високою чутливістю до змін операційного середовища. Водночас кредитування великих компаній формує концентраційні ризики, які у разі реалізації можуть мати системний характер. Особливу групу становлять стратегічні галузі, зокрема енергетика, де значна роль державних програм знижує короткострокові кредитні ризики, але водночас підвищує фіскальні та політичні ризики для фінансової системи в цілому.

Таблиця 3

Ризики кредитної експансії за основними сегментами позичальників в Україні в умовах воєнного стану

Сегмент кредитування	Основні види ризиків	Джерела формування ризику	Потенційні наслідки для банківського сектору
1	2	3	4
Бізнес (загалом)	Кредитний, ліквідності	Невизначеність попиту, воєнні ризики, переривання ланцюгів постачання	Зростання частки проблемних кредитів, потреба в додаткових резервах
МСБ	Кредитний, операційний	Обмежена фінансова стійкість, висока залежність від оборотного капіталу	Підвищена волатильність якості портфеля, короткострокові дефолти

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
Великі компанії	Концентраційний	Великі обсяги кредитів, залежність від окремих позичальників	Посилення системного ризику при дефолті ключових позичальників
Населення	Кредитний, соціальний	Погіршення платоспроможності, нестабільність доходів	Зростання простроченої заборгованості за споживчими кредитами
Енергетика	Фіскальний, політичний	Залежність від державних програм, тарифне регулювання	Перенесення ризиків з корпоративного на державний сектор
Агропромисловий комплекс	Галузевий, валютний	Цінова волатильність, експортні обмеження, сезонність	Нерівномірність грошових потоків, ризик реструктуризації
Торгівля та послуги	Попитний	Зниження купівельної спроможності населення	Скорочення кредитної активності, підвищення ризику пролонгацій

Джерело: складено на основі [8-12].

Окремим структурним обмеженням розвитку банківського кредитування в Україні залишається домінування короткострокових кредитів у портфелях банківського сектору. Аналіз строкової структури кредитних вкладень свідчить, що частка довгострокових кредитів у загальному обсязі кредитного портфеля є відносно низькою, тоді як переважна частина ресурсів спрямовується на кредитування з коротким або середньостроковим горизонтом. Зокрема, лише незначна частка кредитів має строк погашення понад один рік, що обмежує можливості фінансування капіталомістких та інвестиційно орієнтованих проєктів [3; 7; 16].

Така структура кредитного портфеля істотно знижує інвестиційний потенціал економіки, оскільки не створює передумов для реалізації довгострокових стратегій розвитку суб'єктів господарювання. За відсутності стабільного доступу до довгострокових фінансових ресурсів підприємства змушені орієнтуватися на короткострокові цілі, що унеможливує формування ефективних бізнес-планів із тривалим горизонтом планування та знижує стимули до модернізації виробництва.

У результаті кредитна політика банківського сектору в умовах підвищеної невизначеності та воєнних ризиків переважно спрямовується на фінансування видів економічної діяльності з коротким операційним циклом або галузей з відносно низьким рівнем доданої вартості. Це, своєю чергою, поглиблює структурні дисбаланси в економіці та обмежує потенціал сталого економічного зростання у середньо- та довгостроковій перспективі.

Активізація банківського кредитування реального сектору економіки в умовах воєнного стану має розглядатися як один із пріоритетних напрямів державної економічної політики. Це зумовлено багатofункціональною роллю кредиту, який одночасно виконує системоутворювальну функцію на макроекономічному рівні та стабілізаційну функцію на рівні окремих суб'єктів господарювання. На макрорівні банківське кредитування безпосередньо впливає на динаміку економічного зростання, інфляційні процеси та рівень фінансової стабільності, формуючи кредитний канал трансмісійного механізму монетарної політики. На мікрорівні кредит виступає ключовим інструментом забезпечення безперервності виробничого процесу, підтримки оборотного капіталу підприємств, сприяння кругообороту капіталів та збереження операційної життєздатності бізнесу.

В умовах воєнних деструкцій, втрати виробничих потужностей, порушення логістичних ланцюгів та зростання фінансової невизначеності роль банківського кредитування набуває додаткового соціально-економічного виміру. Підтримка доступу підприємств до

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

кредитних ресурсів сприяє збереженню зайнятості, стабілізації доходів населення та зниженню соціально-економічної напруженості, що є критично важливим для забезпечення соціальної стійкості суспільства в умовах війни. У цьому контексті кредитування реального сектору виступає не лише фінансовим, а й інституційним інструментом економічної адаптації та відновлення [3; 7; 16].

Зазначені обставини зумовлюють об'єктивну необхідність формування та реалізації цілеспрямованої економічної політики, спрямованої на активізацію банківського кредитування реального сектору. Ключові напрями такої політики можуть бути окреслені наступним чином.

По-перше, потребує перегляду система стратегічних орієнтирів монетарної політики Національного банку України в частині узгодження цілей цінової стабільності з завданнями економічного відновлення. Орієнтація виключно на досягнення жорстких інфляційних таргетів шляхом підтримання високих процентних ставок за операціями рефінансування та депозитними сертифікатами обмежує кредитний потенціал банківського сектору та знижує стимули до спрямування фінансових ресурсів у кредитування реального сектору. За таких умов банки об'єктивно схиляються до розміщення надлишкової ліквідності в інструментах центрального банку з мінімальним ризиком, що послаблює роль кредитного каналу монетарної трансмісії.

По-друге, актуалізується необхідність розвитку механізмів довгострокового та інвестиційного кредитування, зокрема шляхом удосконалення державних програм кредитної підтримки і зниження відповідних процентних ставок, розширення системи часткових гарантій та зниження ризикового навантаження на банки при фінансуванні стратегічно важливих галузей. Формування передбачуваного інституційного середовища для довгострокових кредитів дозволить змістити акценти з короткострокового фінансування оборотного капіталу на інвестиційно орієнтоване кредитування, що є необхідною передумовою структурної трансформації економіки.

По-третє, важливим напрямом економічної політики має стати підвищення координації між монетарною, фіскальною та структурною політиками з метою зниження системних ризиків кредитування та підвищення ефективності використання кредитних ресурсів. Узгоджені дії державних інституцій у сфері відновлення інфраструктури, підтримки експорту та стимулювання виробництва можуть суттєво підвищити мультиплікативний ефект банківського кредитування.

Узагальнюючи наведені результати, можна стверджувати, що кредитна експансія в Україні в умовах воєнного стану є явищем змішаного типу, яке поєднує ринкові та квазіфіскальні компоненти. З одного боку, зростання чистих гривневих кредитів у 2024–2025 роках відображає відновлення кредитного каналу та поступове повернення довіри до національної валюти як інструмента довгострокової економічної взаємодії. З іншого боку, селективність кредитування, істотна роль державних програм і гарантій, а також концентрація кредитної активності в межах обмеженого кола банків свідчать про зміну природи експансії — від класичної ринкової до антикризової, інституційно керованої моделі.

Водночас асинхронність між темпами зростання кредитного портфеля та динамікою реального сектору створює підґрунтя для формування структурних дисбалансів, які можуть не проявлятися в короткостроковому періоді, однак здатні накопичуватися у вигляді прихованих кредитних ризиків. Особливої ваги набуває проблема строкової структури кредитного портфеля: домінування короткострокового фінансування об'єктивно обмежує інвестиційний потенціал економіки та відтворює модель зосередження ресурсів у видах діяльності з коротким операційним циклом і нижчою доданою вартістю. У таких умовах кредитна експансія підтримує поточну ліквідність та “економічне виживання”, але не завжди забезпечує інвестиційне відновлення і технологічну модернізацію.

З огляду на це, ключовим викликом для економічної політики є забезпечення переходу від антикризової стабілізаційної моделі кредитування до моделі, орієнтованої на структурну трансформацію та довгострокове зростання. Це потребує інституційного узгодження монетарних і фіскальних інструментів, формування стимулів для банків до довгострокового кредитування, а також розвитку механізмів розподілу ризиків (гарантійних інструментів, часткового страхування ризиків, проектного фінансування). Принципово важливим є баланс між цілями цінової стабільності та відновлення: надмірна привабливість безризикових інструментів розміщення ліквідності в інфраструктурі центрального банку може послаблювати кредитну трансмісію та стримувати інвестиційне кредитування навіть за наявності ресурсної бази.

Таким чином, кредитна експансія в Україні під час воєнного стану є необхідним механізмом підтримки реального сектору, але її довгострокова ефективність визначається не лише масштабами приросту кредитів, а передусім якістю їхньої структури — валютної, строкової, секторальної та інституційної. Відтак подальші дослідження та практична політика мають бути зосереджені на оцінці стійкості кредитного зростання через показники якості портфеля, концентрації ризиків, ролі державних програм і здатності кредитування генерувати мультиплікативний ефект у виробництві та зайнятості. Це створює методологічні підстави для формування обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення фінансової стійкості банківської системи та забезпечення збалансованого післявоєнного відновлення економіки.

Висновки та пропозиції. Воєнні дії на території України істотно трансформували механізми формування та реалізації кредитної експансії банківського сектору, загостривши наявні структурні проблеми кредитних відносин між банківськими установами та підприємствами реального сектору економіки. Аналіз складу й структури кредитного портфеля банків свідчить, що в умовах підвищеної невизначеності кредитна експансія набуває стриманого та вибіркового характеру, а значна частина банківських ресурсів спрямовується не на розширення кредитування, а на розміщення коштів у низькоризикових інструментах — депозитних сертифікатах Національного банку України та державних цінних паперах.

Водночас кредитна експансія, що реалізується в економіці, характеризується переважанням короткострокових кредитних вкладень. Така строкова структура кредитного портфеля суттєво обмежує інвестиційну складову кредитної експансії та стримує можливості довгострокового економічного зростання на інноваційно-інвестиційній основі. За відсутності доступу до довгострокових кредитних ресурсів підприємства вимушені звужувати горизонти стратегічного планування та орієнтуватися переважно на види економічної діяльності з коротким циклом обороту капіталу, що не сприяє структурній модернізації економіки.

Разом з тим навіть у таких складних умовах підтримання мінімально необхідного рівня економічної активності є неможливим без реалізації кредитної експансії як ключової функції банківського фінансового посередництва. Перерозподіл фінансових ресурсів у формі кредитів до реального сектору залишається базовою передумовою забезпечення безперервності виробничих процесів, підтримки платоспроможності підприємств і збереження зайнятості населення. У воєнній економіці кредитна експансія набуває не лише економічного, а й виразного соціального значення, виступаючи інструментом стабілізації доходів та зниження соціально-економічної напруженості.

Водночас активізація кредитної експансії не може бути результатом виключно мікрорівневих рішень комерційних банків. Її масштаби, спрямованість та якість визначаються насамперед умовами процентних ставок і макроекономічного середовища та параметрами державної економічної політики. Регулятивний вплив Національного банку України й уряду через монетарні, фіскальні та інституційні інструменти має бути спрямований на

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

формування такої структури активів банківського сектору, яка стимулювала б перерозподіл фінансових ресурсів на користь реального сектору економіки, а не їх концентрацію в безризикових інструментах.

Лише за умови узгодження монетарної політики з цілями економічного відновлення та розвитку можливо створити передумови для формування ефективної кредитної експансії, орієнтованої не лише на короткострокову стабілізацію, а й на довгострокове виробниче зростання. У цьому контексті ключовим завданням державної економічної стратегії є забезпечення таких макроекономічних умов, за яких кредитна експансія банківського сектору трансформуватиметься у чинник підвищення інвестиційної активності, продуктивності праці та стійкої зайнятості.

Перспективи подальших досліджень проблематики кредитної експансії реального сектору економіки доцільно пов'язувати з аналізом макроекономічних передумов ефективного функціонування кредитного механізму, зокрема забезпечення стабільності національної грошової одиниці, мінімізації системних ризиків у банківській системі, удосконалення правового захисту інтересів банків як кредиторів та підвищення інституційної якості економічної політики в умовах післявоєнного відновлення.

Список використаної літератури

1. Гаск Ф. фон. Ціни і виробництво. Київ : Либідь, 2007. 312 с.
2. Дзюблюк О. В. Банківська система України: становлення і розвиток. Тернопіль : Економічна думка, 2010. 512 с.
3. Дзюблюк О. Проблеми активізації банківського кредитування реального сектору економіки в умовах воєнного стану. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 3. С. 8–25. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.03.008>
4. Кейнс Дж. М. Загальна теорія зайнятості, процента і грошей. Київ : Основи, 2005. 480 с.
5. Мізес Л. фон. Теорія грошей і кредиту. Київ : Основи, 2008. 589 с.
6. Міщенко В. І. Монетарна політика та стабільність банківської системи України. Київ : НБУ, 2015. 328 с.
7. Змінено окремі підходи до оцінки банками кредитного ризику : Національний банк України : офіційний вебсайт. 2022. Черв. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zmineno-okremi-pidhodido-otsinki-bankami-kreditnogo-riziku9> (дата звернення: 30.03.2026).
8. Огляди банківського сектору України за 2022–2026 роки : Національний банк України : офіційний вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 30.03.2026).
9. Річний звіт Національного банку України за 2022 рік : Національний банк України : офіційний вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2022-rik> (дата звернення: 30.03.2026).
10. Річний звіт Національного банку України за 2023 рік : Національний банк України : офіційний вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2023-rik> (дата звернення: 30.03.2026).
11. Річний звіт Національного банку України за 2024 рік : Національний банк України : офіційний вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2024-rik> (дата звернення: 30.03.2026).
12. Річний звіт Національного банку України за 2025 рік : Національний банк України : офіційний вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2025-rik> (дата звернення: 30.03.2026).
13. Науменков С. В. Кредитна діяльність банків та економічне зростання в Україні. *Вісник НБУ*. 2016. № 3. С. 15–24.
14. Петрик О. І. Політика Національного банку України під час війни. *Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві*. 2022. № 4. С. 15–23.
15. Фрідман М. Кількісна теорія грошей. Київ : Основи, 2009. 287 с.
16. Шелудько Н. М. Кредитна експансія та фінансова стабільність банківської системи України. *Фінанси України*. 2007. № 4. С. 67–78.

17. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. Київ : Основи, 2011. 415 с.
18. Borio C. The financial cycle and macroeconomics: What have we learnt? *Journal of Banking & Finance*. 2014. Vol. 45. P. 182–198.
19. Schularick M., Taylor A. Credit booms gone bust: Monetary policy, leverage cycles, and financial crises. *American Economic Review*. 2012. Vol. 102 (2). P. 1029–1061.

References

1. Hayek, F. von. (2007). *Tsiny i vyrobnytstvo [Prices and production]*. Lybid.
2. Dziubliuk, O. V. (2010). *Bankivska systema Ukrainy: stanovlennia i rozvytok [Banking system of Ukraine: Formation and development]*. Ekonomichna dumka.
3. Dziubliuk, O. (2023). Problemy aktyvizatsii bankivskoho kredytuvannia realnoho sektoru ekonomiky v umovakh voiennoho stanu [Problems of activating bank lending to the real sector of the economy under martial law]. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, (3), 8–25. <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.03.008>
4. Keynes, J. M. (2005). *Zahalna teoriia zainiatosti, protsenta i hroshei [The general theory of employment, interest, and money]*. Osnovy.
5. Mises, L. von. (2008). *Teoriia hroshei i kredytu [The theory of money and credit]*. Osnovy.
6. Mishchenko, V. I. (2015). *Monetarna polityka ta stabilnist bankivskoi systemy Ukrainy [Monetary policy and stability of the banking system of Ukraine]*. NBU.
7. National Bank of Ukraine. (2022). *Zmineno okremi pidkhody do otsinky bankamy kredytnoho ryzyku [Certain approaches to banks' credit risk assessment have been changed]*. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zmineno-okremi-pidhodi-do-otsinki-bankami-kreditnogo-riziku9>
8. National Bank of Ukraine. (2026). *Ohliady bankivskoho sektoru Ukrainy za 2022–2026 roky [Ukraine's banking sector reviews for 2022–2026]*. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
9. National Bank of Ukraine. (2022). *Richnyi zvit Natsionalnoho banku Ukrainy za 2022 rik [Annual report of the National Bank of Ukraine for 2022]*. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnoho-banku-ukrayini-za-2022-rik>
10. National Bank of Ukraine. (2023). *Richnyi zvit Natsionalnoho banku Ukrainy za 2023 rik [Annual report of the National Bank of Ukraine for 2023]*. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnoho-banku-ukrayini-za-2023-rik>
11. National Bank of Ukraine. (2024). *Richnyi zvit Natsionalnoho banku Ukrainy za 2024 rik [Annual report of the National Bank of Ukraine for 2024]*. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnoho-banku-ukrayini-za-2024-rik>
12. National Bank of Ukraine. (2025). *Richnyi zvit Natsionalnoho banku Ukrainy za 2025 rik [Annual report of the National Bank of Ukraine for 2025]*. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnoho-banku-ukrayini-za-2025-rik>
13. Naumenkov, S. V. (2016). Kredytna diialnist bankiv ta ekonomichne zrostantia v Ukraini [Credit activity of banks and economic growth in Ukraine]. *Visnyk NBU – NBU Bulletin*, (3), 15–24.
14. Petryk, O. I. (2022). Polityka Natsionalnoho banku Ukrainy pid chas viiny [Policy of the National Bank of Ukraine during the war]. *Sotsialno-ekonomichni vidnosyny v tsyfrovomu suspilstvi – Socio-economic relations in digital society*, (4), 15–23.
15. Friedman, M. (2009). *Kilkisna teoriia hroshei [The quantity theory of money]*. Osnovy.
16. Sheludko, N. M. (2007). Kredytna ekspansiia ta finansova stabilnist bankivskoi systemy Ukrainy [Credit expansion and financial stability of the banking system of Ukraine]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, (4), 67–78.
17. Schumpeter, J. (2011). *Teoriia ekonomichnoho rozvytku [The theory of economic development]*. Osnovy.
18. Borio, C. (2014). The financial cycle and macroeconomics: What have we learnt? *Journal of Banking & Finance*, 45, 182–198. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2013.07.031>.
19. Schularick, M., & Taylor, A. (2012). Credit booms gone bust: Monetary policy, leverage cycles, and financial crises. *American Economic Review*, 102(2), 1029–1061. <https://doi.org/10.1257/aer.102.2.1029>.

Дата першого надходження статті до видання: 02.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.02.2026

UDC 336.77 (477)

Yuliia Kovalenko

Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Financial Technologies and Business
State University “Kyiv Aviation Institute” (Kyiv, Ukraine)

E-mail: kovalenko.iuliia@npp.kai.edu.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-5678-3185>

Oleksandr Podmarov

Ph.D., Associate Professor of the Department of Financial Technologies and Business
State University “Kyiv Aviation Institute” (Kyiv, Ukraine)

E-mail: oleksandr.podmarov@npp.kai.edu.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-2130-0622>

CREDIT EXPANSION AND ENSURING FINANCIAL STABILITY IN UKRAINE

The article examines the specific features of the formation and implementation of credit expansion in Ukraine's banking system under martial law. It is substantiated that during the period of the full-scale war, credit expansion acquired a mixed nature, combining market mechanisms with instruments of state and quasi-fiscal support, which significantly affected the structure and dynamics of credit activity in the banking sector. The study emphasizes the asynchrony between the growth rates of the loan portfolio and the dynamics of gross domestic product, which creates preconditions for the emergence of potential financial imbalances.

The methodological framework of the research comprises a set of general scientific and special analytical methods, including abstraction, induction and deduction, structural and comparative analysis, as well as statistical data analysis. The information base is formed using official statistics of the National Bank of Ukraine and other state authorities, reflecting trends in lending, the deposit base, and key performance indicators of the banking system.

The results demonstrate that credit expansion under martial law plays an important stabilizing role in supporting the functioning of the real sector of the economy, while its structure has undergone significant transformations. An increased role of state lending programs, refinancing by the National Bank of Ukraine, and state-owned banks is identified, along with a rising concentration of credit activity within a limited group of banks.

A methodological approach is proposed for diagnosing the level of credit expansion and assessing its sustainability, taking into account the macroeconomic and financial risks of wartime. The findings confirm the need to develop an adaptive state credit and financial policy aimed at supporting priority sectors of the economy and ensuring conditions for post-war recovery. The practical value of the study lies in the possibility of using its conclusions by public authorities, banking institutions, and other stakeholders to assess the state of credit activity and to support managerial decision-making.

Keywords: credit expansion, foreign capital, banking system, martial law, financial stability, state policy, monetary policy, interest rates, inflation, socio-economic development, gross domestic product.

Fig.: 3. Table: 3. Bibliography: 19